

การพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย ด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะ

The Development of Sufficiency Economy Basic Skills of Preschool Children through Art Activity

วัฒนา วงษ์สันต์

นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญเนตพงษ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมศิลปะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัย ชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นอนุบาล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนอิสลามสันติชน ซึ่งจัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 15 คน ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ และแบบประเมินพฤติกรรมทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .79 การวิจัยครั้งนี้ใช้แผนการทดลองแบบ One – Group Pretest – Posttest Design สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลคือ t-test แบบ Dependent Sample และขนาดส่งผลของโคเฮน (Cohen's d)

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมที่มีทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยราย

ด้านทุกด้านและโดยรวมก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะอยู่ในระดับยังไม่แสดงพฤติกรรม ($\bar{x} = .47 - .71$) หลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ อยู่ในระดับแสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเอง ($\bar{x} = 1.60 - 1.78$) และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงทุกด้านและโดยรวม ทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีขนาดส่งผลในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านการประหยัด ($t=11.48^{**}$; $d=2.96$) ด้านการมีเหตุผล ($t=11.50^{**}$; $d=2.97$) ด้านพอประมาณ ($t=14.95^{**}$; $d=3.86$) และโดยรวมทั้งหมด ($t=21.14$; $d=5.46$) ผลการวิจัยแสดงว่า คะแนนพฤติกรรมทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย รายด้านทุกด้านและโดยรวมมีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นอย่างชัดเจนโดยมีขนาดส่งผลในระดับมาก

คำสำคัญ : ทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง, เด็กปฐมวัย, การจัดกิจกรรมศิลปะ

Abstract

The purpose of this research was to study and compare the level of sufficiency economy basic skills of preschool children

before and after the use of art activity. The sample used in the study was 15 preschool boys and girls, with 4-5 years of age, who were studying in second year kindergarten in second semester of 2014 academic year at Santichon Islamic School under Office of the Private Education Commission. The 24 experiments through the use of art activity were carried out within the period of 6 weeks, 4 days a week, and 30 minutes for each day. The research instruments were plans for art activity and an evaluation form for the sufficiency economy basic skill behaviors of preschool children with the index of congruence (IOC) between behaviors and objectives between 0.67-1.00 and the reliability of .79. The research followed the one-group pretest-posttest design and the data were statistically analyzed by using dependent sample t-test and Cohen's d effect size.

The results of research revealed that, both in general and in all individual areas, the sufficiency economy basic skill behaviors of preschool children before the use of art activity were at the level of Not yet express behavior ($\bar{x} = 46.71$) while the behaviors after the use of art activity were at the level of Express behavior by themselves ($\bar{x} = 1.60-1.78$). Regarding the comparison of the sufficiency economy basic skill behaviors of preschool children, both in general and in all individual areas, their behaviors were increasingly changed with statistical significance at the level .01. The effect size was at the high level respectively in the areas

of Being economic ($t = 11.48^{**}, d=2.96$), Being reasonable ($t = 11.50^{**}, d=2.97$), Being sufficient ($t = 11.95^{**}, d=3.86$), and the total ($t = 21.14, d=5.46$). These results indicated that the scores of sufficiency economy basic skill behaviors of preschool children, both in general and in all individual areas were increasingly changed with the effect sizes at the high level.

Keywords : Sufficiency Economy Basic Skills, Preschool Children, Art Activity

บทนำ

สังคมปัจจุบันมีแนวโน้มในการแข่งขันกัน
อย่างต่อเนืองเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้าน
ธุรกิจ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ความเป็นอยู่ หรือ
แม้กระทั่งทางด้านการศึกษา ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาตนเอง
และพัฒนาประเทศไปให้ถึงขีดสุด เพื่อให้ประเทศชาติ
มีความเจริญก้าวหน้าอย่าง ซึ่งการพัฒนาประเทศ
จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน
คือความพอมีพอกพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่
เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่
ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง
พร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริม
ความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้นโดยลำดับ
ต่อไป “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริ
ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานมา
นานกว่า 30 ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของ
วัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐาน
ของทางสายกลาง และความไม่ประมาทคำนึงถึงความ
พอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันใน
ตนเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณภาพ เป็นพื้นฐาน
ในการดำรงชีวิต ที่สำคัญต้องมี “สติ ปัญญา และ
ความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนิน
ชีวิตอย่างแท้จริง...” (18 กรกฎาคม 2517) ปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง (2553).

จากพระราชดำรัสข้างต้นนี้ พระองค์ทรงเน้นการพหุมีพอกิน พอใช้ของประชาชนในเบื้องต้น เมื่อมีพื้นฐานมั่นคงดีก็จะสามารถสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้นต่อไป การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ต้องพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะเยาวชนรวมไปถึงเด็กปฐมวัย ที่จะเป็นอนาคตของชาติ เพราะหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาคน ดังนั้น การจะปลูกฝังสิ่งที่ดีงามต้องเริ่มต้นจากในวัยเด็กโดยเฉพาะวัยปฐมวัย เพราะเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดสำหรับการเริ่มต้นปลูกฝังสิ่งต่างๆ การปลูกฝังไม่ใช่การสอนเพียงอย่างเดียว การเห็นการสัมผัสจริงก็เป็นการเรียนรู้เช่นกัน ธรรมชาติของการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ จะหล่อหลอมวงจรต่างๆ ของสมอง นี่คือจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการไปสู่เป้าหมายของการปลูกฝังแนวคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อุดม เพชรสังหาร. 2550 : 131) ซึ่งหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การเดินสายกลาง มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. ความพอประมาณ 2. การมีเหตุผล 3. การมีภูมิคุ้มกันในตนเองที่ดี มีเงื่อนไข ความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม นำไปสู่ภูมิชีวิตที่สมดุลนั่นเองและยั่งยืน คุณลักษณะของปัญญาเป็นการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง กับการพัฒนาการรับรู้ของเด็กปฐมวัย และการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองของเด็กปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2554:25) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2549-2554) ได้อัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนไทย ตั้งแต่เกิด วิกฤติทางเศรษฐกิจ ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างความมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ของการ

เปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนั้น การใช้การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาให้เด็กมีทักษะเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ปลูกฝังคุณธรรมการพึ่งตนเอง ความพอเพียง การประหยัด และมีเหตุผลตามวัยของผู้เรียน จะทำให้เด็กเหล่านั้นมีวิถีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และเติบโตเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ เพราะเยาวชนที่มีคุณภาพ คืออนาคตของชาติที่ยิ่งใหญ่ การพัฒนาคนให้มีความรู้ก็คือหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจะให้ดำเนินชีวิตในภายหน้าได้อย่างมีความสุข อยู่อย่างพอเพียง ประหยัด มีเหตุผล และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติต่อไป

เด็กปฐมวัยคือ วัยตั้งแต่อายุ 0 – 6 ปี เป็นวัยที่มีความสำคัญหรือเรียกได้ว่าเป็นช่วงโอกาสทองของชีวิตมนุษย์ เริ่มจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่มีพัฒนาการและการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและทางด้านสมองสูงสุดในช่วงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งบุคลากรทางการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ควรเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายและทางด้านสมองให้กับเด็กในวัยนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2526: 3) สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2550: 101) กล่าวว่าผู้ใหญ่ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาให้เด็กปฐมวัย ด้วยการให้เด็กมีโอกาสสังเกตทดลองสอบถามและเรียนรู้สิ่งแวดลอมในแง่มุมต่างๆ รู้จักปรับตัวเข้ากับสังคม ไม่เน้นสอนเนื้อหาทางวิชาการมากไป ในการพัฒนาเด็กควรยึดหลักการสนองต่อธรรมชาติและความต้องการพื้นฐานของเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาได้ตรงตามศักยภาพในตัวของเขา เพื่อที่จะได้จัดการศึกษากระบวนการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การจัดกิจกรรมศิลปะมีความอิสระ ไม่มีการบีบบังคับให้เด็กทำ แต่เป็นกิจกรรมที่เด็กทุกคนสามารถจะทำได้ เมื่อตนเองมีความต้องการพอใจ และสนใจ โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการทำกิจกรรม ประพิมพ์พัทธ์ พลพงษ์ (2550 : 23) กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการ

พัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ซึ่งไม่มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทำงาน เพื่อความสวยงามเหมือนจริง หรือความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่เป็นการพัฒนาเด็กในด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม โดยเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กมีเหตุผล กล้าคิด กล้าตัดสินใจ รู้จักสังเกต รวมทั้งสามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี พระพงษ์ กุลพิศาล (2545 : 42 – 43) ได้กล่าวถึง กิจกรรมศิลปะว่าเป็นกิจกรรมทางความรู้สึกที่มีต่อวัสดุที่ใช้และกลวิธีต่างๆ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดผลงานออกมา โดยระหว่างการทำกิจกรรมศิลปะ การมองและการเคลื่อนไหวร่างกายจะประสานกันตลอดเวลา เด็กจะต้องควบคุมลำตัวและแขน นิ้วมือและส่วนอื่นๆ จนกลายเป็นความชำนาญ หรือทักษะเฉพาะตัวไปในที่สุดผลงานของเด็กที่แสดงออกมาจะสะท้อนความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของเด็กแต่ละคน ผ่านสื่อวัสดุที่เหมาะสมสื่ออย่างหนึ่งที่จะทำให้เด็กเกิดความสนใจเกิดการเรียนรู้และคิดสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ คือ วัสดุอุปกรณ์ที่มาจากธรรมชาติ เช่น ดิน หิน หวาย เมล็ดพืช ข้าวเปลือก ฟางข้าว กิ่งไม้ ดอกไม้ การทำงานศิลปะจากวัสดุธรรมชาติ ทำให้เด็กมีโอกาสดูแลและสัมผัสวัสดุอุปกรณ์ที่มีลักษณะแตกต่างกันในเรื่องของรูปร่าง รูปทรง ขนาด พื้นผิวสัมผัส และสีของสี ฯลฯ ซึ่งส่งเสริมให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดและทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะ รูปทรง ความยาว ความสูง (สูง-ต่ำ) ขนาด (เล็ก-ใหญ่) พื้นที่ (เรียบ ขรุขระ หยาบ) จากการมีประสบการณ์กับสื่อที่เป็นวัสดุธรรมชาติที่อยู่รอบตัว เป็นการเรียนรู้โดยการใช้ความรู้สึกสัมผัสกับวัสดุ ซึ่งการจัดการศึกษาของเด็กปฐมวัย โดยทั่วไปมีลักษณะที่เกี่ยวกับการกิน เล่น ออกกำลังกาย และการพักผ่อน อย่างถูกต้อง ปลุกฝังให้เด็กมีนิสัยที่ดีงาม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นการฝึกให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสอย่างเหมาะสมรวมทั้งฝึกให้เด็กได้รู้จักการสังเกต มีไหวพริบ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถแสดงออกถึงความ

ชื่นชมต่อความสวยงามต่างๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กควรมุ่งเน้นให้การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสสำรวจทดลอง ค้นคว้าจากวัสดุชนิดต่างๆ ด้วยวิธีการเรียนแบบแก้ปัญหา และเลียนแบบ และปลุกฝังให้เด็กมีนิสัยที่ดีงาม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นวัสดุธรรมชาติที่มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ ภายใต้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่ได้อาศัยอยู่ บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะก่อนและหลังการทดลองเพื่อเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีผลต่อทักษะพื้นฐานทางเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรมศิลปะ
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมศิลปะ ก่อนหลังทำกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลอง One – Group Pretest – Posttest Design (สิริมา วิทยุอนันตพงษ์. 2550:15) เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการดำเนินการแบบกึ่งทดลอง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุ 4 – 5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนอิสลามสันติชน เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร สังกัดคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน

กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นเด็กปฐมวัยชาย-หญิง ที่มีอายุ 4 – 5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนอิสลามสันติชน เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ด้วยการสุ่มจากเด็กปฐมวัยที่มีคะแนนน้อยที่สุดจำนวน 15 คน จากกลุ่มประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมศิลปะจำนวน 24 แผน ผู้วิจัยนำมาจัดเป็นแผนการจัดกิจกรรมศิลปะจำนวน 6 สัปดาห์สัปดาห์ละ 4 วันโดยกำหนดรูปแบบดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ หมายถึง การนำเสนอให้เด็กสนใจและอยากเรียนรู้โดยการท่องคำคล้องจองปริศนาคำทาย เล่นภาพ และ เพลง โดยกิจกรรมต้องสัมพันธ์กันกับสิ่งที่เด็กต้องการเรียนรู้และส่งเสริมความสนใจในการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 2 ดำเนินกิจกรรม หมายถึง การลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน เด็กจะได้ลงมือปฏิบัติจริงจากทางสัมผัสของประสาททั้ง 5 โดยระหว่างการทำกิจกรรม ครูจะประเมินพฤติกรรมความสนใจในการทำกิจกรรมศิลปะของเด็ก ในการเลือกใช้วัสดุในการทำกิจกรรม ให้เด็กได้ลงมือคิดหาคำตอบและสนทนา

โต้ตอบกับคุณครู เพื่อเป็นการเชื่อมโยงความคิดของเด็กจากการเรียนรู้ จากการทำกิจกรรม และสื่อสารออกมาอย่างมีความหมาย

ขั้นที่ 3 สรุป หมายถึง การให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมเป็นรายกลุ่มหรือส่งตัวแทนมาแสดงบทบาทสมมติหรือสรุปจากการทำงาน อยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

2. แบบประเมินทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยมีค่า IOC อยู่ระหว่างตั้งแต่ 0.67 ถึง 1.00 จำนวน 9 ข้อ และปรับแก้แบบประเมินตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่เห็นตรงกัน ทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยคำนวณจากสูตรสูตรสำเร็จสี่เหลี่ยมผืนผ้าของครอนบัค (บุญเชิด วิทยุอนันตพงษ์. 2557: 137) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.79

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 เป็นเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน ได้แก่ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันละ 30-40 นาที รวม 24 ครั้งโดยผู้วิจัยทำการประเมินพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลอง (Pretest) จากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นผู้วิจัยทำการจัดกิจกรรมตามวันเวลาที่กำหนด เมื่อดำเนินการทดลองจนครบ 6 สัปดาห์ แล้วจึงทำการประเมินพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียงฉบับเดิมมาวัดซ้ำและตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยไป

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบ และทดสอบความแตกต่างเฉลี่ย โดยใช้ Dependent Sample t-test ทดสอบค่านัยสำคัญทางสถิติ และในกรณีที่พบว่าค่า t มีนัยสำคัญทางสถิติจะคำนวณค่าขนาดส่งผล (Effect Size) โดยใช้สูตรขนาดส่งผลของโคเฮน (Cohen's d) (บุญเชิด วิทยุอนันตพงษ์. 2557: 138)

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาระดับทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง รายชื่อ รายด้าน และโดยรวมทั้งหมดก่อนและหลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ

ตาราง 1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย ที่ได้จากการประเมินก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ

ทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S
1. ด้านพอประมาณ	0.47	0.25	1.64	0.27
1.1 ใช้วัสดุในปริมาณที่เหมาะสมกับชิ้นงาน	0.53	0.52	1.60	0.46
1.2 ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีขนาดพอเหมาะกับชิ้นงาน	0.60	0.51	1.60	0.51
1.3 ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด	0.27	0.46	1.60	0.51
2. ด้านการประหยัด	0.71	0.28	1.60	0.34
2.1 เลือกใช้วัสดุที่ได้ตามธรรมชาติ	0.80	0.41	1.53	0.52
2.2 เลือกใช้วัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้	0.53	0.52	1.60	0.51
2.3 เลือกใช้วัสดุที่มีอยู่ใกล้ตัว	0.80	0.56	1.67	0.49
3. ด้านการมีเหตุผล	0.56	0.30	1.78	0.24
3.1 เลือกวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมด้วยเหตุผล	0.53	0.52	1.67	0.49
3.2 ทำกิจกรรมได้ตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง	0.60	0.51	1.67	0.49
3.3 ใช้อุปกรณ์ไม่ให้เกิดอันตรายและปลอดภัย	0.53	0.52	2.00	0.00
โดยรวมทั้งหมด	0.58	0.15	1.67	0.18

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 1 พบว่า ระดับคะแนนการประเมินทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย เป็นดังนี้ ก่อนได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัยมีคะแนนการประเมินทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงรายชื่ออยู่ในระดับที่ไม่แสดงพฤติกรรมหรือปฏิเสธ ($\bar{X} = 0.27 - \bar{X} = 0.60$) จำนวน 7 ข้อเรียงลำดับจากน้อยถึงมากคือ ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 0.27$) และมากคือ ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีขนาดพอเหมาะกับชิ้นงาน ($\bar{X} = 0.60$) และทำกิจกรรมได้ตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 0.60$) และอยู่ในระดับแสดงพฤติกรรมได้เมื่อคะแนนจำนวน 2 ข้อ คือเลือกใช้วัสดุที่ได้ตามธรรมชาติ ($\bar{X} = 0.80$) และ ข้อเลือกใช้วัสดุที่มีอยู่ใกล้ตัว ($\bar{X} = 0.80$) รายด้านและโดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับที่ไม่แสดงพฤติกรรมหรือปฏิเสธเรียงลำดับจากน้อยไปมากดังนี้ ด้านพอประมาณ ($\bar{X} = 0.47$) ด้านการมีเหตุผล ($\bar{X} = 0.56$) โดยรวมทั้งหมด ($\bar{X} = 0.58$) และ . ด้านการประหยัด ($\bar{X} = 0.71$)

และหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัยมีเด็กปฐมวัยมีคะแนนการประเมินทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงรายชื่ออยู่ในระดับแสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 1.53 - \bar{X} = 2.00$) ทุกข้อ เรียงลำดับจากน้อยถึงมากคือ ข้อ 2.1 เลือกใช้วัสดุที่ได้ตามธรรมชาติ ($\bar{X} = 1.53$) และใช้อุปกรณ์ไม่ให้เกิดอันตรายและปลอดภัย ($\bar{X} = 2.00$) รายด้านและโดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับที่แสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเองเรียงลำดับจากน้อย

ไปมากดังนี้ ด้านการประหยัด ($\bar{x} = 1.60$) ด้านพอประมาณ ($\bar{x} = 1.64$) โดยรวมทั้งหมด ($\bar{x} = 1.67$) และด้านการมีเหตุผล ($\bar{x} = 1.78$)

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนระดับทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง รายข้อ รายด้าน และโดยรวมทั้งหมดก่อนและหลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ

ตาราง 2 ค่าสถิติทดสอบ Paired- Sample t-test และขนาดส่งผลของ โคเฮน (Cohen's d) ของคะแนนทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงแยกรายข้อ รายด้าน และโดยรวมทั้งหมดของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ

ทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง	$\bar{D}$	S_D	$S_{\bar{D}}$	t	df	p	d
1. ด้านพอประมาณ	1.18	0.31	0.08	14.95**	14.00	0.00	3.86
1.1 ใช้วัสดุในปริมาณที่เหมาะสมกับชิ้นงาน	1.20	0.68	0.17	6.87**	14.00	0.00	1.77
1.2 ใช้วัสดุอุปกรณ์ขนาดพอเหมาะกับชิ้นงาน	1.00	0.65	0.17	5.92**	14.00	0.00	1.53
1.3 ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด	1.33	0.49	0.13	10.58**	14.00	0.00	2.73
ทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง	$\bar{D}$	S_D	$S_{\bar{D}}$	t	df	p	d
2. ด้านการประหยัด	0.89	0.30	0.08	11.48**	14.00	0.00	2.96
2.1 เลือกใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติ	0.75	0.59	0.15	4.78**	14.00	0.00	1.24
2.2 เลือกใช้วัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้	1.07	0.59	0.15	6.96**	14.00	0.00	1.80
2.3 ใช้วัสดุที่มีอยู่ใกล้ตัว	0.87	0.64	0.17	5.25**	14.00	0.00	1.35
3. ด้านการมีเหตุผล	1.22	0.41	0.11	11.50**	14.00	0.00	2.97
3.1 เลือกวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม	1.13	0.52	0.13	8.50**	14.00	0.00	2.19
3.2 ทำกิจกรรมได้ตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง	1.07	0.70	0.18	5.87**	14.00	0.00	1.52
3.3 ใช้อุปกรณ์ไม่ให้เกิดอันตราย ปลอดภัย	1.47	0.52	0.13	11.00**	14.00	0.00	2.84
โดยรวมทั้งหมด	1.10	0.20	0.05	21.14**	14.00	0.00	5.46

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 2 พบว่า ระดับคะแนนการประเมินทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัย มีคะแนนการประเมินทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีขนาดส่งผลในระดับมากทั้ง 9 ข้อ โดยข้อที่ต่ำสุด เปลี่ยนแปลงน้อย คือเลือกใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติ ($t = 4.78^{**}$; $d = 1.24$) และข้อที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ ใช้อุปกรณ์ไม่ให้เกิดอันตราย ปลอดภัย ($t = 11.00^{**}$; $d = 2.84$) ตามลำดับ และมีคะแนนรายด้านทุกด้าน และโดยรวมทั้งหมดมีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีขนาดส่งผลในระดับมากเรียงลำดับดังนี้ ด้านการประหยัด ($t = 11.48^{**}$; $d = 2.96$) ด้านการมีเหตุผล ($t = 11.50^{**}$; $d = 2.97$) ด้านพอประมาณ ($t = 14.95^{**}$; $d = 3.86$) และโดยรวมทั้งหมด ($t = 21.14^{**}$; $d = 5.46$)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัย โดยการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานของเด็กปฐมวัยได้ทุกด้าน เนื่องจากการจัดกิจกรรมศิลปะเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดและได้ลงมือปฏิบัติจริง แก้ปัญหาและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เด็กมีความสุข สนุกสนาน ได้ความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้บนพื้นฐานการมีทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเห็นได้จากการวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของคะแนนที่แตกต่างก่อนและหลังการทำกิจกรรมศิลปะเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2550:42) กล่าวว่า การส่งเสริมและพัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ให้เด็กปฐมวัย มีหลักในการส่งเสริมโดยให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นของจริง สร้างความเข้าใจและความหมายมากกว่าการให้จำโดยให้เด็กคิดหาเหตุผลมาตอบ และกิจกรรมควรสร้างความสนุกสนานควบคู่กับความรู้ เช่นการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงนอกห้องเรียน เป็นต้น และสอดคล้องกับกุลยา ตันติผลาชีวะ (2553: 159) ที่กล่าวถึงการจัดกิจกรรมทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยว่าควรมีวัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สัมผัส ทดลอง สำรวจ ค้นหา แก้ปัญหาด้วยตนเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นๆ และผู้ใหญ่ โดยครูเป็นผู้จัดสภาพแวดล้อมอำนวยความสะดวก และให้การช่วยเหลือจะทำให้เด็กเรียนคณิตศาสตร์ได้ดี

ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจ

พอเพียงของเด็กปฐมวัยได้ดี ทั้งนี้ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนส่งเสริมและฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยตลอดระยะเวลา 6 สัปดาห์ ที่เด็กได้รับการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกิจกรรมศิลปะด้วยตนเอง และเลือกวัสดุอุปกรณ์ในการทำชิ้นงานด้วยตนเอง โดยครูมีบทบาทสำคัญคือ กระตุ้นและเสริมแรงทางบวก ให้เด็ก คิด ปฏิบัติ และแก้ปัญหด้วยตนเอง ในการทำกิจกรรมศิลปะ มีหลายรูปแบบ เช่น การเล่นสี การพิมพ์ภาพ การร้อย และงานกระดาษ เด็กได้ทำกิจกรรมศิลปะได้พัฒนากระบวนการคิดอย่างมีระบบ และปฏิบัติอย่างมีขั้นตอน ก่อนหลังตามลํกักับ รู้จักแบ่งปัน พอเพียง ประหยัดและมีเหตุผลในการทำงาน ทำให้บรรยากาศในการทำงานเป็นไปอย่างสนุกสนาน มีความสุข เกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น กิจกรรมศิลปะควรส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัยในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง และใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาของเด็กปฐมวัยต่อไป

ผลการศึกษาเปรียบเทียบผลของการจัดกิจกรรมศิลปะ ก่อนหลังทำกิจกรรมศิลปะของเด็กปฐมวัย สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสามารถส่งเสริมพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นได้ ดังนี้

1. ด้านพอประมาณเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะก่อนการจัดกิจกรรม ($\bar{x}$ = 0.47) คือ ไม่แสดงพฤติกรรมหรือปฏิเสธหลังได้รับการ

จัดกิจกรรม ($\bar{x} = 1.64$) คือ แสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเองมีการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ด้านการประหยัดเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะก่อนการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 0.71$) คือ แสดงพฤติกรรมได้เมื่อชี้แนะหลังได้รับการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 1.60$) คือ แสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเองมีการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ด้านการมีเหตุผลเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการจัดกิจกรรมศิลปะก่อนการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 0.56$) คือ ไม่แสดงพฤติกรรมหรือปฏิเสธหลังได้รับการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 1.78$) คือ แสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเองมีการพัฒนาทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้เพราะทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมโดยมีรูปแบบการสอนที่มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมตามลำดับขั้น ขั้นนำ โดยให้ผู้เรียนได้สนใจและอยากเรียนรู้ โดยการเล่าเรื่อง อ่านคำคล้องจอง โดยกิจกรรมต้องสัมพันธ์กับเรื่องที่เด็กต้องการเรียนรู้และส่งเสริมให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงขั้นดำเนินกิจกรรม เด็กได้เรียนรู้ขั้นตอนในการทำกิจกรรมตามลำดับ เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้สัมผัส และได้มีโอกาสเลือกวัสดุ อุปกรณ์ ที่จะใช้ทำกิจกรรมด้วยตนเองและเชื่อมโยงความคิดของเด็กจากการเรียนรู้จากการทำกิจกรรม และสื่อสารออกมาอย่างมีความหมาย ขั้นสรุปให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในผลงานของตนเองและของเพื่อนในกลุ่มช่วยกันสรุปจากการทำกิจกรรมบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงได้ พบว่าขณะทำการทดลองเด็กให้ความสนใจที่จะเรียนรู้ ทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการ

พอประมาณ ด้านการประหยัด และด้านการมีเหตุผล เด็กปฐมวัยมีทักษะพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้น การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ค้นหาคำตอบ และร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการทำกิจกรรม ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์ (Piaget) (สิริมาภิญญอนันตพงษ์, 2550: 55-57) ที่กล่าวว่า เด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการเล่น ทดลอง สำรอง มีโอกาสในการตัดสินใจ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจหรือความถนัด การมีบรรยากาศในการเรียนที่อบอุ่นและเป็นกันเอง มีความหลากหลายของกิจกรรมได้ลงมือลงใจจากการลงมือปฏิบัติจริงจะเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการค้นพบรวมทั้งการสังเกตจากบุคคลอื่น ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง เห็นถึงความสำคัญของสิ่งต่างที่มีอยู่รอบตัว กิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกิจกรรมที่เด็กปฐมวัยสามารถพบได้ในชีวิตประจำวันและคุ้นเคยเป็นอย่างดี ประกอบกับการที่ครูได้จัดสภาพแวดล้อม กระตุ้นและชี้แนะเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่อง เมื่อเด็กปฐมวัยทำกิจกรรมทุกครั้งจึงส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้เผชิญกับปัญหาและได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การเปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้ลงมือกระทำและคิดด้วยตัวเอง ครูสนับสนุนให้เด็กควบคุมตนเองในการแก้ปัญหาในแต่ละกิจกรรมโดยการทำซ้ำ ๆ ตามความพอใจจะช่วยให้เด็กปฐมวัยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ.(2554). *แนวทางการจัดการเรียนรู้เกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง* .

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา

กุลยา ตันติผลาชีวะ.(2551ก). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*.กรุงเทพฯ: เบรน -
เบสบุ๊คส์.

บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัยและสถิติเพื่อการวิจัยทางการศึกษา*.พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประพิมพ์พัชร์ พละพงศ์. (2550). *ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยในการทำกิจกรรม
ศิลปะสร้างสรรค์ด้วยกระดาษเส้น*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2545).*สมองลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ชาร์อัส

สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2526).*การศึกษาเอกชนในประเทศไทย*.กรุงเทพฯ:พัฒนาศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2553).*ปรัชญา*

เศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อวันที่ 18มิถุนายน 2557. จาก [http://www.rdpb.go.th/rdpb/
visit/philosophy_of_sufficiency_economy.html](http://www.rdpb.go.th/rdpb/visit/philosophy_of_sufficiency_economy.html)

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2550). *การวิจัยด้านการศึกษาปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนดุสิต

----- . (2550). *การศึกษาปฐมวัย* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

อุดม เพชรสังหาร. (2550). *การทำงานของสมองเพื่อส่งเสริมคุณธรรมเอกสารประกอบการบรรยายใน
โครงการสมัชชา คุณธรรมนำความรู้ร่วมพลังร่วมปฏิบัติคุณธรรมนำความรู้สู่สังคมไทย
วันที่ 11 กันยายน 2550*.จัดโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ
ณ. ศูนย์การประชุมอิมแพ็คเมืองทองธานีนนทบุรี.